

17.5.2019

EOAK/2909/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

TUTKINTAVANGIN VAPAUTTAMISEN KESTO

1 KANTELU

Kantelija pyysi asiamiehensä välityksin tutkimaan vankilan menettelyä tutkintavankeudesta vapauttamista koskevassa asiassa.

Käräjäoikeus määräsi 29.5.2018 antamallaan kansliatuomiolla kantelijan heti vapauttavaksi. Kantelun mukaan tuomio annettiin kello 14 ja käräjäoikeus lähetti tuomion vankilan virastosähköpostiin kello 15.04.

Kantelijan tiedusteltua vankilassa vapauttamistaan vankilan notaari ilmoitti hänelle, että hänen täytyy odottaa ulkomaalaispoliisia noin kello 18 asti. Kantelija arvosteli sitä, että häntä ei suosituttu vapauttamaan vastoin tuomioistuimen nimenomaista määräystä. Hänen mukaan kyseessä on laiton vapaudenmenetys.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin vankilan selvitys ja rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto.

Käytettävissäni ovat olleet myös seuraavat asiakirjat:

- käräjäoikeuden 29.5.2018 antama tuomio
- käräjäoikeuden lähettämä sähköposti, jolla tuomio on toimitettu vankilaan
- vankilan selvityksen liitteenä olleet täytäntöönpanoasiakirjat, muun muassa käräjäoikeuden laatima vankipassi

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumia

Käytettävissä olevien asiakirjojen ja vankilan selvityksen mukaan asiassa on tapahtunut seuraavaa.

Maahanmuuttovirastossa on 23.4.2018 tullut vireille poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin käännytämisesitys kantelijaa koskien.

Kantelija on ollut tutkintavankina vankilassa 28.4.–29.5.2018.

Poliisilaitos on 11.5.2018 pyytänyt vankilaa ilmoittamaan kantelijan mahdollisesta vapautumisesta poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin maastapoistoryhmän päivystysnumeroon.

Käräjäoikeuden laatimassa vankipassissa, jolla passitettuna kantelija saapui 24.5.2018 käräjäoikeuden istunnosta vankilaan, on kohtaan lisätietoja kirjattu, että tuomio annetaan käräjäoikeuden kansliassa tiistaina 29.5.2018 kello 14 mennessä.

Käräjäoikeus on lähettänyt tuomion vankilaan sähköpostitse 29.5.2018 kello 15.04.

Tuomiolauselmassa todetaan ”Vastaja ei ole tämän asian vuoksi pidettävä vangittuna. Hänet on päästettävä heti vapaaksi, ellei ole muuta syytä hänen kiinnipitämiseensä.”

Selvityksessä kerrotaan tuomion vankilaan saapumisen jälkeisistä tapahtumista seuraava.

”Välittömästi edellä mainitun tuomion saapumisen jälkeen - - - vankilan täytäntöönpanoasioita hoitava virastosihteeri ryhtyi valmistelemaan [kantelijan] vapautumista. Tämän toimituksen olennaisena osana on ollut sen selvittäminen, onko olemassa muita laillisia perusteita [kantelijan] kiinnipitämiselle. Näin ollen vankilan virastosihteeri on muun muassa ollut yhteydessä - - - poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin maastapoistoryhmän päivystysnumeroon. - - - poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisilta saadun tiedon mukaan [kantelijan] kohdalla poliisissa oli ulkomaalaislain (301/2004) 7 luvun nojalla tehty päätös säilöön ottamisesta hänen maasta poistamistaan koskevan päätöksen valmistelemiseksi. - - - poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin maastapoistoryhmä myös erikseen pyysi, että [kantelijaa] ei vapauteta välittömästi, vaan [kantelija] noudetaan - - - vankilasta poliisiviranomaisen toimesta 29.05.2018 kello 18:00 mennessä. Edellä kuvattujen toimien lisäksi, 29.05.2018 kello 15:04 - 18:00 välisenä aikana - - - vankilassa suoritettiin myös muut [kantelijan] vapautumiseen liittyvät toimenpiteet, kuten hänen henkilökohtaisten tavaroiden palautus ja tutkintavangin vapautumistodistuksen laatiminen, ja hänet luovutettiin poliisiviranomaiselle kello 18:05. Asian etenemisestä on myös ilmoitettu [kantelijalle] - - - vankilan toimesta.”

3.2 Selvityksessä ja lausunnossa esitetyt oikeudelliset arviot tapahtumasta

Vankilan selvityksessä on arvioitu vankilan toimintaa seuraavasti.

”Mikäli poliisiviranomainen ulkomaalaisen tutkintavangin vapautuessa pyytää ulkomaalaislain (301/2004) nojalla, että henkilöä ei vapauteta välittömästi, vaan henkilö lyhyen ajan sisällä noudatetaan vankilasta poliisiviranomaisen toimesta, on kyseessä edellä tässä selvityksessä kuvattu poliisiviranomaisen virka-apupyynnön mukainen virka-avun antaminen poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi vankeuslain (767/2005) 1 luvun 11 § :n 2 momentin sekä poliisilain (872/2011) 9 luvun 2 §:n nojalla.”

Rikosseuraamusalueen aluekeskuksen näkemys on seuraava.

”Käräjäoikeus on antanut kansliatuomion, jossa [kantelija] on määrätty päästettäväksi vapaaksi ellei ole muuta syytä hänen kiinnipitämisekseen. Aluekeskuksen käsityksen mukaan muu syy kiinnipitämiseen voi olla samaan aikaan suoritettavana oleva vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus.

Jos muuta syytä kiinnipitämiseen ei ole, vankilan tulee ryhtyä välittömästi käräjäoikeuden tuomiosta tiedon saatuaan toimiin tutkintavangin vapauttamisen valmistelemiseksi ja vapauttamiseksi. Näitä toimia ovat selvityksessä mainitut vangin tavaroihin liittyvät toimet ja vapauttamistodistuksen laatiminen. Vankila voi ilmoittaa poliisille vapauttamisesta. Kun vapauttamiseen liittyvät toimet on suoritettu, tutkintavanki on vapautettava. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan tutkintavangin vapautumisen valmisteluun liittyvät toimet eivät normaalitilanteessa kestä kolmea tuntia. Selvityksen perusteella syynä vapauttamiseen kello 18.00 onkin ollut poliisin pyyntö olla vapauttamatta [kantelijaa] ennen ko. ajankohtaa, jolloin poliisi viimeistään noutaisi hänet. Kun poliisille on ilmoitettu tutkintavankeuden päättymisestä, se voi ryhtyä toimenpiteisiin vapautuneen hakemiseksi vankilalta hänen säilöön ottamiseksi. Aluekeskuksen käsityksen mukaan

virka-apua koskevat taikka muutkaan säännökset eivät kuitenkaan mahdollista sitä, että tutkintavangin vapauttamista viivytetään poliisin pyynnöstä niin kauan, että poliisilla on oman aika-aulunsa puitteissa mahdollisuus noutaa vapautunut tutkintavanki vankilalta.”

3.3 Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artikla koskee oikeutta vapauteen ja turvallisuuteen. Sen 1 kappaleen c-kohdan mukaan jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan, paitsi seuraavissa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä:

c) henkilö pidätetään tai hänen vapautensa riistetään lain nojalla hänen saattamiseen toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi, milloin on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen tai jos katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen;

Tutkintavangin vapaudenmenetys perustuu tuomioistuimen pakkokeinolain 3 luvun nojalla tekemään päätökseen vangitsemisesta. Vapaaksi päästämistä koskevan päätöksen tekemisestä säädetään pakkokeinolain 3 luvun 17 §:ssä.

Vankilaan ottamisen ja siellä pitämisen perusteista säädetään tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa seuraavasti.

Tutkintavankeuslaki

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkintavankeuden toimeenpanoon.

Tutkintavankiin, joka samalla suorittaa vankeusrangaistusta tai sakon muuntorangaistusta, sovelletaan, mitä 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 3 §:n 4 momentissa, 4 luvun 1 §:n 3 momentissa, 8 luvun 6, 7 a ja 7 b §:ssä sekä 9 luvun 4, 10 ja 14 §:ssä säädetään. Tällaiseen vankiin sovelletaan lisäksi, mitä pakkokeinolain (806/2011) 4 luvussa yhteydenpidon rajoittamisesta ja rikoslain (39/1889) 2 c luvun 5 §:ssä ehdonalaisen vapauttamisen määräytymisestä säädetään. Muutoin tässä momentissa tarkoitettuun tutkintavankiin sovelletaan, mitä vankeuslaissa (767/2005) säädetään vangista. (10.4.2015/394)

Lakia sovelletaan myös muun lain nojalla vapautensa menettäneen, vankilassa pidettävän henkilön kohteluun, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Tutkintavankeuden toimeenpanosta poliisin säilytystilassa säädetään erikseen. Tutkintavankeuden toimeenpanosta mielentilatutkimusta tehtäessä säädetään myös mielenterveyslaissa (1116/1990).

Tutkintavankeuslain esitöissä on todettu 1 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitetun muun lain nojalla vapautensa menettäneen vankilassa pidettävä henkilö osalta seuraavaa.

”Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan tutkintavankeudesta annetun lain 19 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä siitä, että lakia sovellettaisiin myös muun lain nojalla vapautensa menettäneen henkilön kohteluun, jos tällaista henkilöä pidetään vankilassa. Voimassa olevassa lainsäädännössä tällaisia erityissäännöksiä on oikeudenkäymiskaassa ja konkurssilaisissa (120/2004).

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 37 §:n mukaan oikeus voi pakottaa niskoittelevan todistajan enintään kuuden kuukauden vankeudella täyttämään velvollisuutensa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 36 §:n (690/1997) mukaan oikeuden istuntoon tuotavaksi määrätty saadaan ottaa säilöön edellisenä päivänä ennen kuljetuksen alkamista.” (HE 263/2004, s. 215)

Vankeuslain 1 luvun 1 §:n mukaan lakia sovelletaan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen (*vankeus*) täytäntöönpanoon.

Virka-apua poliisiin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä koskevat seuraavat säännökset.

Vankeuslaki 1 luku

11 §

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua. (22.7.2011/809)

Virka-avun antamisesta poliisille on voimassa, mitä poliisilaisissa säädetään.

Tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain 1 luvun 11 §:ssä virka-avusta.

Poliisilaki 9 luku

2 §

Poliisille annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Päätöksen virka-avun pyytämistä tekee päällystään kuuluva poliisimies, jollei erikseen toisin säädetä tai asian kiireellisyys muuta vaadi.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään lailla erikseen.

Ulkomaalaislain 7 luvussa säädetään turvaamistoimista, joihin kuuluu muun muassa säilöön ottaminen, jonka edellytyksistä säädetään lain 121 §:ssä. Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta säädetään 123 a §:ssä.

123 a § (26.6.2015/813)

Säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittaminen

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 123 §:n 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos:

- 1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai
- 2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Edellä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystilojen sijasta rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, kuitenkin enintään 48 tunniksi.

Jos säilöön otettu ulkomaalainen on lapsi, häntä ei saa sijoittaa poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, vaan hänet on aina sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Säilöön otettu kansainvälistä suojelua hakeva on pääsääntöisesti sijoitettava säilöönottoyksikköön.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovellettavasta laista säädetään säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 1 §:n 3 momentissa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun oikeudesta vierailta poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloissa ja keskustella luottamuksellisesti säilöön otettujen ulkomaalaisten kanssa sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 6 a §:n 2 momentissa säädetään.

Tutkintavangin vapauttamisesta poliisille tehtävän ilmoituksen osalta viitataan aluekeskuksen lausunnossa esitettyihin lainkohtiin.

3.4 Kannanotto

3.4.1 Vankilassa tehtävien vapauttamistoimenpiteiden kesto

Voin yhtyä aluekeskuksen näkemykseen, että vapauttamistodistuksen laatiminen ja vangin omaisuuteen liittyvät vankilan toimenpiteet vapauttamisen yhteydessä eivät normaalitilanteessa kestä kolmea tuntia.

Vankilan selvityksessä viitataan silloisen apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläisen 14.6.2007 antaman päätöksen (1987/2/06) seuraavaan kohtaan.

Tietty viipyminen vapauttamispäätöksen toimeenpanossa on ymmärrettävää ja usein välttämätöntä käytännöllisistä syistä. Viranomaisten tulee kuitenkin pitää tuo viivytyks minimissään, ja hallinnolliset muodollisuudet voivat oikeuttaa enintään joidenkin tuntien viivytyksen (ks. esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot Quinn v. Ranska (22.3.1995) kohta 42, Giulia Manzoni v. Italia (1.7.1997) kohta 25 ja Gebura v. Puola (6.3.2007) kohta 34).

Kuten päätöksessä on todettu, käytännön toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuva viivytyks vapautumiselle tulee pyrkiä pitämään minimissä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä mainittu enintään joidenkin tuntien viivästys ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että viivästys on hyväksyttävä, ellei sille voida esittää välttämättömiä syitä.

Kantelijan tapauksessa vankilassa oli jo ennakolta tieto, että kantelijaa koskeva tuomio tullaan antamaan 29.5.2018 viimeistään kello 14 ja on ollut selvää, että tuomion yhteydessä tullaan lausumaan myös kantelijan vangittuna pitamisestä tai vapauttamisesta. Vankilassa olisi ollut mahdollista, ja syytäkin, valmistautua siihen, että kantelija mahdollisesti määrätään vapautettavaksi. Siinäkin tapauksessa, että vapauttamiseen ei olisi varauduttu, mahdollisten muiden vapauden menetyksen perusteiden selvittäminen, vapauttamistodistuksen antaminen ja vangin omaisuuden palauttaminen hänelle tutkintavankeuslain 5 luvun 6 §:n mukaisesti ei voine kestää useita tunteja.

Vankilan selvityksenkin perusteella vaikuttaa siltä, että kantelija vankilasta vapauttaminen tapahtui vasta kello 18.05 sen vuoksi, että kantelija voitaisiin luovuttaa poliisille, ei vankilan omien vapauttamistoimenpiteiden keston vuoksi. Joka tapauksessa asiassa ei ole selvitetty, miksi vankilan suorittamat kantelijan vapauttamistoimet olisivat vaatineet kolmen tuntia.

3.4.2 Virka-avun antaminen poliisille

Vankilalla ei ole ollut oikeutta olla vapauttamatta kantelijaa poliisille annettavaan virka-apuun vedoten eikä muutoinkaan poliisin pyynnön perusteella.

Poliisilain 9 luvun 2 §:n mukaan viranomaisen on annettava poliisille sellaista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Virka-apua voidaan siten antaa vain asiassa, johon vankilalla muutoinkin on toimivalta. Ulkomaalaislain mukaista säilöönottoa ei voida laittaa täytäntöön vankilassa eli vankilalla ei ole toimivaltaa sen suorittamiseen. Vankilassa pitäminen voi perustua tutkintavankeuslaissa tai vankeuslaissa mainittuihin perusteisiin edellä kohdassa 3.3 mainittujen säännösten mukaisesti, ei ulkomaalaislakiin.

Viranomaisen toimivaltaisuutta on lainvalmisteluasiakirjoissa, oikeuskirjallisuudessa ja aiemmassa laillisuusvalvontakäytännössä käsitelty muun muassa seuraavasti.

Nykyistä poliisilakia säädettyä lain 9 luvun 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa tyydyttiin toteamaan, että pykälä vastaisi voimassa olevan poliisilain 41 §:ä (HE 224/2010 vp, s. 156).

Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen päätöksessä 31.12.2013 (dnro 3976/4/12) oli kyse tuolloiseen poliisilain 41 §:ään perustuen poliisin pyynnöstä vangin tapaajalle vankilassa suoritetusta henkilönkatsastukseksi katsottavasta toimenpiteestä. Rikosseuraamusviranomaisilla ei ole toimivaltaa vangin tapaajan henkilönkatsastuksen suorittamiseen. Oikeusasiamies Jääskeläinen totesi päätöksessään seuraavaa.

”Poliisilain 41 § edellyttää, että poliisille virka-apua antava viranomainen on toimivaltainen suorittamaan kyseessä olevan virka-aputoimen. Tämä on todettu sekä lakitekstissä että lain esitöissä, joiden mukaan pyydetyt toimenpiteet tulee kuulua virka-avun antajan toimivaltaan (HE 57/1994, s. 77). Poliisille annettavaa virka-apua koskeva säännös on nykyistä lakia vastaava myös 1.1.2014 voimaan tulevassa poliisilaissa (lain 9 luvun 2 §). Uuden poliisilain 9 luvun 2 §:stä on oikeuskirjallisuudessa todettu seuraavaa: Huomattava on, että virka-avun antamisen edellytyksenä ei ole, että poliisille annettavasta virka-avusta olisi erikseen niin säädetty, vaan kysymys on kytketty virka-apua antavan viranomaisen toimivaltaisuuteen (Poliisilaki; Helminen – Kuusimäki – Rantaesköla, 2012; s. 474).

Kun vankeuslaissa (vankeuslaki 1 luku 11 § 2 momentti) poliisille annettavan virka-avun osalta vain viitataan poliisilaissa säädettyyn, vankilalla olisi tullut olla omakin toimivalta virka-apuna toteutettuun toimenpiteeseen.”

Myös apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio on ratkaisussaan 20.4.2004 (dnro 1567/4/2004) käsitellyt vankilan poliisille antamaa virka-apua.

”Poliisille annettavasta virka-avusta säännellään poliisilain 41 §:ssä. Sen mukaan viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Virka-avun antaminen poliisille edellyttää siten sitä, että pyydetyt toimenpiteet tulee kuulua virka-avun antajan toimivaltaan. Rikosseuraamusviraston ja sisäasianministeriön poliisiosaston lausunnoissa katsottiin, että vankeinhoitolaitoksella ei ole tapauksessa ollut asianmukaista toimivaltaa antaa virka-apua auton siirtämisessä laitoksen ulkopuolella. Yhdyn heidän käsitykseensä asiassa.”

Pidän sinänsä ymmärrettävänä, että vankila on pyrkinyt toimimaan joustavasti ja mahdollistamaan poliisin virkatehtävien hoitamisen. Tämä ei kuitenkaan tee vankilan menettelyä oikeudellisesti hyväksyttäväksi, kun kyseessä on vapaudenriisto. Vapaudenriistolle tulee kaikissa tilanteissa olla laissa säädetty peruste.

Olen asiaa arvioidessani ottanut huomioon, että kantelijan vapauttamisen viivästyminen on kuitenkin ollut suhteellisen lyhytaikainen. Asiassa voidaan ottaa huomioon myös se, että tosiasiallisesti kantelija olisi tullut vapautensa menettäneeksi yhtä lailla sitäkin kautta, että hänet olisi luovutettu poliisiviranomaisten huostaan tapahtunutta joutuisemmin, esimerkiksi paikalle nopeimmin pääsevälle lähimmälle poliisipartiolle. Pidän riittävänä toimenpiteenä asiassa, että saatan käsitykseni menettelyn lainvastaisuudesta vankilan tietoon.

Lähetän tämän ratkaisuni myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle sekä poliisilaitokselle ja poliisihallitukselle sen selvittämiseksi, kuinka yhteistoiminta voitaisiin järjestää lainmukaisella tavalla.

3.4.3 Menettelystä virka-apua pyydettyä ja annettaessa

En ole selvittänyt poliisilaitokselta, oliko kantelijan osalta tehty päätös ulkomaalaislain mukaisesta säilöön ottamisesta. En ole selvittänyt myöskään, oliko poliisilaitoksella tehty poliisilain mukainen päätös virka-avun pyytämisestä vankilalta.

En ole selvittänyt edellä kerrottuja asioita, koska niillä ei ole vaikutusta vankilan toiminnan lainmukaisuuteen. Lisäksi kantelu on kohdistettu vain vankilaan, ei poliisiin.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu poliisille annettavasta virka-avusta muun muassa seuraavaa.

”Virka-apupyynnön muotoa ja sisältöä ei tarkemmin säännellä PolL 9:2:ssa. Pyyntö on pääsääntöisesti syytä tehdä kirjallisesti. Siinä on riittävästi selostettava kysymyksessä oleva tilanne sekä se, mihin poliisin tehtävänä olevaan toimenpiteeseen pyyntö liittyy ja millaista virka-aputoimenpideä virka-avun antajalta pyydetään.

Virka-apua poliisille antavan viranomaisen tulee lähtökohtaisesti tietää toimivaltansa perusteet pyydetyn virka-aputoimen suorittamiseen.

Kysymykseen voivat tulla esim. analyysien tai muiden tutkimusten suorittaminen tai muut vastaavat asiantuntijatehtävät.”¹

”Poliisihallituksen antaman ohjeen mukaan virka-apua-asiasta tulee kirjata poliisiasiain tietojärjestelmään (Patja-järjestelmä) S-ilmoitus. Poliisihallituksen ohjeessa ei anneta mahdollisuutta jättää ilmoitus kirjaamatta esimerkiksi tilanteessa, kun poliisi on pyytänyt virka-apua.”²

Vankeuslaissa ei ole säännöstä siitä, kuka päättää virka-avun antamisesta poliisille. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 7 §:n mukaan yksikön päällikkö ratkaisee yksikköä koskevat asiat, jollei niitä ole säädetty tai työjärjestyksessä määrätty muun virkamiehen ratkaistaviksi. Näin ollen päätöksentekotoimivalta virka-avun antamisesta kuuluisi lähtökohtaisesti vankilan johtajalle.

Vankila ei ole selvittänyt, tekikö joku vankilan virkamies asiassa nimenomaisen päätöksen viivyttää kantelijan vapauttamista. Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että vankilan toiminta perustui virastosihteerin puhelimitse poliisilta saamaan pyyntöön.

Siinäkin tapauksessa, että vankilan olisi virka-apuna poliisille ollut mahdollista jättää tutkinta-vanki vapauttamatta, vankilassa olisi tullut ottaa huomioon oikeat menettelytavat asiassa.

¹ Poliisilaki; Helminen – Kuusimäki – Rantaeskola, 2012; s. 474–475

² Poliisilaki – Kommentaari; Satu Rantaeskola (toim.), 2014, s. 211. Mainittu poliisihallituksen ohje on POHA – Patja 2020/2013/5231, s. 5

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4.1–3.4.3 esittämäni käsitykset vapauttamistoimenpiteiden viivytyksettömyydestä, toimivaltaisuuden puuttumisesta ja menettelytavoista virka-avun antamisen suhteen vankilan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni vankilan johtajalle.

Lähetän päätökseni tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle, poliisilaitokselle ja poliisihallitukselle kohdassa 3.4.2 mainitussa tarkoituksessa.

Lähetän päätökseni tiedoksi rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.